

phenomenon of maturity in the poetry of the Polish author is the most intense and ambivalent state of existence.

The problem of old age as a problem of extinction is presented. The phenomenon of old age is perhaps most actualized, and often in opposite contexts (either because of the motives of ancient Stoicism, or because of the use of the poetics of paradox in order to portray the absurdity of the destruction of human consciousness in the death state).

Key words: Z. Herbert, phenomenology of age, childhood, maturity, old age, the poetics of paradox.

Лавринович Лілія Богданівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; ORCID ID: 0000-0001-8588-9790; lilawri@gmail.com

УДК 821.162.1.09.159.922.7

Тетяна Марченко

Проблеми перехідного віку в романі Й. Ягелло «Кава з кардамоном»

У статті йдеться про особливості літератури для та про підлітків на матеріалі роману Й. Ягелло «Кава з кардамоном». Твір проаналізовано у контексті стосунків батьків і дітей, адже ця проблема у сучасному суспільстві стоїть дуже гостро. Простежується вплив сім'ї та оточення на формування особистості та характеру головної героїні роману – Халіни. Акцентується на зв'язку та взаємній відповідальності батьків та дітей, досліджується психологія підлітків через їхні вчинки, поведінку, моральні випробування.

Ключові слова: проблема, батьки і діти, сім'я, депресія, психологізм.

Література для дітей та юнацтва становить на сьогодні чисельний пласт світового письменства та є вагомим об'єктом наукової рефлексії, про що свідчать навіть недавні докторські дисертації таких вітчизняних дослідниць, як В. Кизилова (2014), Т. Качак (2019), М. Варданян (2019).

Основні тенденції розвитку літератури для дітей та юнацтва на сучасному етапі узагальнила Т. Качак: відсутність тематичних обмежень; розгалужена жанрова система; синтез і дифузія жанрових форм в межах одного тексту; домінування фантастичного над реальним у літературі для дітей молодшого та середнього шкільного

віку, а реалістичної прози – у літературі для читачів старшого шкільного віку; адресування поетичних текстів здебільшого дітям дошкільного та молодшого шкільного віку, прозових – підліткам і юнацтву; поглиблення психологічної характеристики дітей-героїв, центрування оповіді довкола персонажів із проблематичною поведінкою; переосмислення літературної традиції попередніх епох; розширення функціональності творів, актуалізація їхнього комунікаційного процесу (автор – текст – читач), генерування нового (розважального) емоційного досвіду [5, с. 162].

У вітчизняній практиці до кола дитячого та юнацького читання входять твори як української, так і зарубіжної літератури. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття значно активізувалася інтеграція іноземних текстів у читацький національний простір, зокрема польського письменства як найближчого сусіда. Так, сучасна польська письменниця, авторка творів для дітей та молоді Йоганна Ягелло неодноразово ставала спеціальним гостем українських книжкових заходів (Дитячий фестиваль у Львові 2013 р., Книжковий Арсенал у Києві 2014 р.; Форум видавців у Львові 2017 р.; фестиваль «Карпатський простір: Literary SPACE» у Івано-Франківську 2019 р.). Контакти зумовлені не тільки територіальною близькістю та культурно-історичними аспектами, а насамперед схожістю та злободенністю проблем, які порушує авторка у своїх творах для дітей та юнацтва. Зазвичай такі книги пропонують осмислення непростого періоду розвитку особистості: труднощі віку, пошуки дружби, перше кохання, сімейні стосунки, поразки та перемоги, навчання в школі тощо.

Серед книг Йоганни Ягелло, присвячених підлітковим проблемам, вирізняються романи «Кава з кардамоном» (2011), «Шоколад з чилі» (2013), «Тирамісу з полуницями» (2017), «Молоко з медом» (2019). Усі вони розповідають про життя дівчинки на ім'я Лінка (Халіна Барська). Сьогодні перший із названих творів увійшов до української шкільної програми із зарубіжної літератури.

Література для юнацтва та молоді порушує злободенні питання, які хвилюють і батьків, і дітей. Про це говорить сама Йоанна Ягелло в інтерв'ю про роман «Кава з кардамоном»: «Хотіла написати для неї (старшої дочки Юлі – *T. M.*) такий молодіжний соціально-побутовий роман – про життя, про любов, про проблеми, з якими стикається сучасна молодь» [9]. Письменниця з подиву гідною достовірністю розкриває внутрішній світ сучасного підлітка,

торкається складних питань, таких як: становище дитини в сім'ї, родинні таємниці, стосунки батьків і дітей. Й. Ягелло пише про право на вибір та відповідальність за нього. І замість того, щоб із головою тікати в улюблений світ фентезі, пропонує підліткам відчутти смак реального життя, а дорослим – згадати свої 15 років. Випадок на вечірці, відносини між підлітками, спільна праця, допомога в складних обставинах, майже детективні пошуки сестри, відповідальність у стосунках, кава як прояв любові, закоханість – головні тематичні лінії роману «Кава з кардамоном». На сьогодні твір малодосліджений, хоча викликав неабияку зацікавленість критиків і літературознавців. Зокрема, в українському просторі прозвучали критичні виступи С. Воскало, І. Зінчука, В. Чернишенка, а також з'явилася наукова розвідка С. Журби.

Перший у тетралогії про Лінку роман «Кава з кардамоном» (виданий львівським «Урбіно» в перекладі українською Божени Антоняк) порушує багато проблем, що стосуються становлення особистості у підлітковий період. Мета розвідки – простежити особливості відображення психології підлітка з урахуванням соціальних і моральних аспектів міжособистісних стосунків дітей і дорослих в романі Й. Ягелло «Кава з кардамоном».

У віковій психології виняткове місце посідає підлітковий етап – перехід від дитинства до дорослості, позначений зіткненням суперечливих тенденцій у формуванні особистості. Часто цей непростий період у житті людини так і називають – перехідний вік. Підліткову фазу розвитку особи традиційно визначають у межах 11–15 років із врахування фізіологічних особливостей розвитку дівчаток та хлопчиків (у юнаків прискорений ріст організму може тривати до 17 років). Упродовж цього короткого часу підліток долає великий шлях становлення через складні внутрішні конфлікти з собою та світом. На думку різних авторів, особливості підліткового віку варто трактувати як кризові, що пов'язані з перебудовою в трьох основних сферах: тілесній, психологічній та соціальній.

Л. Виготський наголошував, що визначальна ознака підліткового віку – неузгодженість процесів статевого дозрівання, загальноорганічного розвитку та соціального становлення. Учений доводив, що в підлітковому віці відбувається відмирання старих інтересів і дозрівання нової біологічної основи, на якій згодом постануть нові: «Якщо на початку фаза розвитку інтересів стоїть під знаком

романтичних прагнень, то кінець фази знаменується реалістичним і практичним вибором одного найбільш стійкого інтересу, здебільшого безпосередньо пов'язаного з основною життєвою лінією, що обирається підлітком» [3, с. 24–25].

Саме у такому складному з усіх можливих сторін віці зображає дівчинку Лінку письменниця Й. Ягелло. У різних інтерв'ю вона зізнається, що виписувати характер головної героїні не складало труднощів, адже коли творилася перша книга тетралогії її старшій доньці Юлі було 15, а під час написання «Молока з медом» такого віку досягла менша донька Бася. Дівчатка охоче ділилися з матір'ю власними переживаннями, ставали її першими критиками. Також письменниці допоміг учительський досвід. Усе це склало основу вірогідного представлення психології підлітка в тетралогії про Лінку. «Наших спогадів про власний підлітковий вік замало, – каже Й. Ягелло, – бо світ тоді був іншим, і проблеми інші, тут потрібен живий контакт, точно не книжковий, і не лише знання із психології, навіть не спеціальна освіта» [6].

Письменниця, учитель та мама Й. Ягелло переконана, що потреба в підлітковій літературі сьогодні відчувається особливо гостро. Передусім юним особам потрібна література «про життя», читаючи яку вони зможуть асоціювати себе з героєм. Як доводить практика, підлітки читають те, що їм подобається, а не те, що змушують читати їхні батьки.

У художніх творах сучасна молодь прагне бачити близькі їхньому соціуму проблеми. Прагнення чимшвидше увійти у «дорослий» світ, не усвідомлюючи при цьому справжнього його змісту, приховує різні загрози. Головна героїня роману Лінка дорослішає мимоволі, а метафорою таких невчасних вікових змін, на думку С. Журби, стають мамині туфлі, які вона одягає на перше вересня (бо її малі, а інших немає), проте це взуття їй не підходить (натирає ноги) [4, с. 41].

«Кава з кардамоном» – книга про і для підлітків. Саме тому вона подобається читачам. У ній піднімаються теми, які турбують людей у реальному житті. «Як письменниці й матері мені, звісно, хотілося б захистити свою дитину від травматичних переживань і чогось поганого, – зізнається Й. Ягелло, – проте лише в реальному житті, а не в літературі і не будь-якою ціною. Тому в книжці я описувала й дуже незручні життєві ситуації, для того щоб показати їх вирішення» [9].

Авторка розкриває суперечливі питання, проблеми та невдачі, якими соромно чи страшно ділитися з дорослими, проте також «не модно» й не заведено обговорювати серед однолітків. Вона намагається розділити їх із підлітком, допомагаючи прийняти себе недосконалого й зорієнтуватись у складних обставинах, замість налякано ховати голову в пісок чи тікати в нескінченні чати, забави й пиятики. Особливо гостро це відчувається, коли діти переходять у підлітковий вік, – у цей період відбувається формування світогляду, моральних переконань, що зумовлює потребу в сприйнятті їхньої дорослості. Підлітки особливо гостро відчують нерозуміння батьками їхніх думок, потреб, ідеалів, потребують чуйного, дружнього, справедливого ставлення до себе, до своїх життєвих принципів.

Головна героїня роману Лінка виховується вітчимою (батько загинув у автокатастрофі) і живе у звичайній сім'ї службовців та творчих людей (мама – у минулому науковець, бабця Стефа – відома журналістка, бабуся по вітчимові – Ружа, захоплюється танцями, Кай, брат, любить малювати). Сама Лінка обожає фотографувати й хоче вступити до мистецького ліцею, щоб згодом стати професійним фотографом. І звісно, як кожна дівчина, мріє знайти кохання. У неї є подруга Наталія, яка постійно поруч, проте дуже відрізняється від самої Лінки, бо гарна, багата, успішна.

«Наталія завжди була підготовлена й підбадьорена чорнява красуня, схожа на іспанку, із блискучими мигдалевими нігтями. Цілковита протилежність Лінці. Минулого року Наталія вирішила спробувати себе в ролі моделі» [7, с. 14]. Проте з часом Ліна все більше замикається в собі. Все менше радиться з подругою і навіть конфліктує з нею. *«Колись ми з Наталією все одна одній розповідали, а тепер...»* [7, с. 14]. Халіна навіть не здогадується, що її подруга почувається самотньою в повній сім'ї, а Лінчина симпатія, Адріан, став жертвою сімейної драми – зради батька, яка сильно вплинула на родинні стосунки.

Розповідаючи про проблеми життя дівчинки-підлітка, авторка ніби запрошує читача стати безпосереднім учасником подій і замислитися над проблемами, що ніколи не втратять актуальності в сучасному світі: прірва відчуження і нерозуміння між батьками та дітьми, прагнення підлітків знайти себе у вирі життєвих проблем і перших особистих переживань, проблема сімейних таємниць, які руйнують родинний затишок. Конфліктні ситуації можливі в будь-якій сім'ї, але треба прагнути вирішувати їх завжди мирно.

У романі «Кава з кардамоном» Йоанна Ягелло торкається багатьох проблем підліткового життя. «Спочатку книжка мала бути геть про інше. Переважно – про кохання. Ідея остаточного сюжету виникла вже під час написання. Зовсім несподівано. І я подумала, що кохання буде, але не тільки воно. Додам ще дещо. Проблему. Таємницю. Те, що доведеться розплутувати», – каже авторка роману [2]. З усіх проблем героїні треба не лише виплутатися, а й вийти кращою, мудрішою, шляхетнішою. Тут не допоможуть бабусі та численні друзі. Тут мусиш бути самою, бо найбільша проблема власного життя – ти сама: *«... ти взагалі позбавлена емоцій. Скажи, ти відчуваєш бодай щось до кого-небудь? Чуєш? У тебе була подруга, але ти її швидко забула. Бо з'явилась інша. І колишня перестала для тебе існувати. Ти конче хочеш з'ясувати справу своєї сестри, але хіба ти подумала, як почуватиметься твоя мати? Що ти взагалі думаєш про власну маму? Я цього не розумію, довкола тебе таке відбувається, а тобі до всього байдуже. Як з гуски вода»*, – це головній героїні говорить не мати, не вітчим, не бабусі, а коханий хлопець [7, с. 78].

Лінчин характер справді рідкість серед сучасних школярів. Наприклад, у ситуації з фотозйомкою, коли дівчина відмовляється від залицянь дорослого чоловіка, який насправді хоче просто її використати. Вона перелякана й тікає від нього. Але потім повертається й приносить йому гроші, бо хоче забрати свої фотографії. Такий вчинок для підлітка геть не типовий. Але авторка зумисно розв'язала ситуацію, бо хотіла показати, що така поведінка теж можлива, що є альтернатива!

У деяких моментах поведінка дівчини є типовою. Наприклад, коли йдеться про те, що вона не дуже добре вчиться, не любить математики, або ж, як і всі гімназистки в Польщі, боїться іспитів. Окрім того, проблеми в родині доволі сильно впливають на навчання. Мама Ліни ніколи не цікавиться її успіхами. Дівчина має проблеми в школі, погані оцінки через невивчений матеріал. Зіпсовані стосунки з подругою Наталею. Ще й на додачу сімейна таємниця, яка дуже турбує Халіну.

Мама відсторонена від дітей, ніколи не має часу приділити їм увагу, і на тендітні плечі Халіни лягають всі рутинні обов'язки по дому, ще й догляд за меншим братом Каєм, якого треба нагодувати, зібрати в дитячий садочок, почитати йому книжку. *«Сосисок не було. Малий виїв*

нів баночки гірчиці й закусив тістечками. Лінка не поснідала, бо в холодильнику, крім гірчиці, був хіба що початий сир» [7, с. 11]. «Бідолашний Кая, мама з тобою не піде, хоча це і перший день у садочку після літніх канікул» [7, с. 20]. «Мамо, це не моя дитина!» – зауважує Халіна, в черговий раз, збираючи Кая в садок [7, с. 10].

Як і більшість юних дівчат, Лінка хоче гарно й модно одягатися, проте її не часто балують обновками: *«Моя мама вважає, що одяг купують раз на п'ять років» [7, с. 45]. Про бажання вчитися у приватному ліцеї не може бути й мови.*

У Лінчиній сім'ї кожен живе власними проблемами, має таємниці й секрети. Дівчинка легко знаходила спільну мову з татом Адамом, який був спокійною людиною, але його ніколи не було вдома, а тому як і від мами, не відчувала підтримки, яка на той момент була настільки їй важлива. Зважаючи на відсутність материнської уваги, дівчинку підтримуються бабуся і вітчим. *«Вітчим був спокійний і зовсім не нервував, любив кататися на човні, грати в скреби, обожнював китайську кухню» [7, с. 39]. «Вони легко знаходили спільну мову та останнім часом Лінка рідко його бачила. Адама практично цілими днями не було» [7, с. 55].*

Психологічні проблеми Лінчиної матері, відсутність довіри в стосунках, замовчування правди привели до відчуженості. Дівчинка в такому віці, коли розуміє, що від неї щось приховують. На цьому ґрунті постійно виникали конфлікти: *«Мама втерла сльози, які зібралися в кутиках очей. Лінка боялася таких раптових, безпричинних вибухів. Вона вже й сама не знала, що краще: чи коли мама дивиться на неї, мов крізь прозору шибку, чи коли кричить. Обидві ситуації були нестерпними. Дівчина гадала, що причиною такої поведінки було мамине перепрацювання. Невже це стається з усіма дорослими? Вона вже навіть не намагалася заспокоювати маму в таких випадках, і тим більше, ні про що не питала. Декілька разів спробувала, але це завжди закінчувалося погано» [7, с. 14].*

Мама Лінки мала глибокі особистісні проблеми. Теми депресії та лікування у психіатричній клініці в Польщі табуйовані. Письменникам іноді бракує мужності сказати про «некоректні теми», зізнається Й. Ягелло, про те, що «світ дорослих – дуже недосконалий. Дорослі роблять помилки й не завжди добре чинять. Часто не тому, що вони погані, а через те, що по-іншому не вміють. Кожна доросла людина має право бути слабкою, а діти й

поготів! Кожна людина має право (а може, обов'язок) намагатися ці помилки виправити» [1].

Залишився на самоті з власними переживаннями, Лінка намагається впоратися самотужки. З притаманним усім підліткам максималізмом, бажанням уникнути контролю, надмірної опіки з боку дорослих дівчинка водночас тішиться увагою завжди відсутньої мами.

Помітне місце займає в романі мотив самореалізації та пошуку самого себе. Успіх не приходить випадково. До нього треба йти. Треба працювати й бути справжнім у тому, що ти робиш. І тоді на фотографіях оживуть і усміхнуться люди, а не лише бовванітимуть кам'яні скульптури. І тоді ти відчуєш по-справжньому смак кави з кардамоном. *«Я обожнюю фотографувати, але хотіла б навчитися робити професійні фотки, а це чисте аматорство»* [7, с. 17]. *«Лінці вдалося сфотографувати стареньку бабусю в довоєнному одязі. Цього знімка Лінка трохи соромилася, адже вона не запитала в старенької дозволу»* [7, с. 39].

Порушує письменниця й проблему психологічного насильства в школі. Наприклад, коли когось у класі ігнорують. У романі змальовано образ Касі, яка виховувалася спочатку в інтернаті, а потім потрапила в сім'ю і почала відвідувати звичайну школу. Каська – це персонаж всіх таємничих подій, з нею ніхто не товаришує і не спілкується в класі. *«Новий колектив не мав діла до неї, і вона, своєю чергою рідко озивалась. У класі ніхто про Касю нічого не знав, вона була серйозна і майже ніколи не усміхалась. На зріст мала від сили метр п'ятдесят, худорлява, у неї коротке темне волосся й великі очі, обведені темними колами»* [7, с. 43].

З Касею пов'язана ще одна актуальна проблема – це життя покинутих дітей. Хоча батько авторки роману зростав у дитячому будинку, інформацію про сучасні дитбудинки вона отримувала від подруги, яка є волонтером і навчає дітей англійської мови. Все життя провела в дитячому будинку і Кася. *«Мама не хотіла мене, бо я була хвора»* [7, с. 62], – говорить вона про маму. Кася вдячна прийомним батькам, які забрали її з сиротинця, адже всі мешканці дитячого будинку чекають, що одного разу їх заберуть у сім'ю. Отримати повноцінну сім'ю – найбільше щастя для покинутої дитини.

У тексті роману Й. Ягелло «Кава з кардамоном» критики вже простежили певні тенденції світової літератури, зокрема художнє відображення нонконформізму (від латин. non – ні, немає і conformis

– подібний, відповідний). Неприйняття пануючих у суспільстві поглядів, здатність діяти всупереч думці й позиції більшості, опиратися тиску, обстоювати незалежну точку зору яскраво втілив у підлітковій літературі американський письменник Дж. Д. Селінджер у романі «Ловець у житі». По суті, Лінка Й. Ягелло, як і Голден Селінджера (обом героям, до речі, по 15 років), бунтує та висловлює власний протест проти аморального й бездушного світу дорослих. Ліна відстоює власну позицію в родині, намагається розкрити таємницю, сперечається з бабусею, вітчимою, матір'ю, другом.

Сюжетно-композиційною особливістю роману є використання елементів містичного. Лінка бачить уві сні події, свідком яких не була, або ті, яких не може пам'ятати з об'єктивних причин: похорон тата, передчасні пологи мами, її відмову від позашлюбної доньки. Дівчина переживає почуття своєї матері, але не розуміє її вчинків. У снах, які зазвичай уміщено на початку частин твору, вона переноситься в минуле, і ці уривки дитячих спогадів переслідують Лінку, виринаючи із підсвідомості. Сон, який періодично повторюється, *«був радше метафорою, тобто під маскою страховиська крилося щось зовсім інше»* [7, с. 167], ймовірно символічна прірва між нею та матір'ю, яку все ж можна здолати: *«чорна темрява більше не хоче її, Лінку, прийняти, випихає назад, нагору»* [7, с. 26]. На думку С. Журби, «форма сну є ефективним прийомом передачі підсвідомих імпульсів дівчини, її внутрішніх страхів, аргументує поведінку героїні та виступає попередженням про певні події у творі» [4, с. 43].

Метафоричною є й назва роману. «Дівчина варить каву, моделюючи її смак, за своїм рецептом. Так само вона будує і власне життя: діє, помиляється, виправляє свої помилки» [4, с. 41]. С. Журба проводить паралель між смаком кардамону (*«гіркуватий присмак, пом'якшений чимось солодким. Під оксамитовим, ледь медовим відтінком крилося іще щось, наче відкривалося якесь друге дно»*) [7, с. 72] та життям підлітків (невдачі у навчанні, непорозуміння з друзями, батьками «присолоджені» приємними несподіванками, коханням) [4, с. 41].

У романі кава – це символ затишку, тепла, душевного спокою, енергійності, родинності. За словами «йдемо на каву» однозначно завжди мається на увазі щось більше, ніж пити напій із чашки. «Медова пристрасть», – саме так письменниця називає цей напій,

ніби даючи підказку читачеві: назва символізує емоційний стан закоханого, але несміливого у виявленні своїх перших почуттів Адріана, який вперше кавою з кардамоном пригощає Лінку.

Роман «Кава з кардамоном» – про важливий період дорослішання, який вимагає й дорослішого (відповідального, свідомого, уважного) ставлення до людей, до речей та ситуацій. Кожна дитина – це індивідуальність, і вона хоче, щоб до неї ставились як до особистості. Щоб діти вирости добрими, і головне з душею – не треба залишати їх наодинці зі своїми проблемам та ускладнювати їм життя своєю байдужістю, бо в сучасному світі дуже важко зробити правильний вибір.

Авторка добре знається на підліткових проблемах, а тому вона завжди на боці підлітків, намагаючись їх зрозуміти. Продовження твору теж має смачні назви: «Шоколад із чилі», «Тирамісу з полуницями», «Молоко з медом» (усі перекладені українською мовою). Названі романи складають соціально-психологічну тетралогію, написану про і для підлітків, яка потребує подальших літературознавчих досліджень.

Література

1. Антоняк Б. Йоанна Ягелло: «Безпроблемний світ перестав бути цікавим». URL: <http://litakcent.com/2013/05/20/joanna-jagello-bezproblemnyj-svit-perestaje-butu-sikavum/>
2. Вивчення роману Йоганни Ягелло «Кава з кардамоном» в 10 класі. URL: <https://naurok.com.ua/vivchennya-romanu-yoanni-ya-ello-kava-z-kardamonom-v-10-klasi-109684.html>
3. Выготский Л. Педология подростка // Собрание сочинений. Том 4. Москва: Педагогика, 1984. С. 5–242.
4. Журба С. Психологія підлітка у романі Йоанни Ягелло «Кава з кардамоном». Література світу: поетика, ментальність і духовність. 2018. Вип.11. С. 37–48.
5. Качак Т. Сучасна українська література для дітей та юнацтва як зміст літературної освіти // Гірська школа українських Карпат. 2017, № 17. С. 161–165.
6. Содомора Х. Йоанна Ягелло: Я завжди на боці молоді. URL: <http://litakcent.com/2019/10/08/yoanna-yagello-ya-zavzhdi-na-botsi-molodi/>
7. Ягелло Й. Кава з кардамоном: роман; пер. з пол. Б. Антоняк. Львів: Урбіно, 2013. 240 с.
8. Ягелло Й. Молодь має проблеми з читанням, оскільки є багато медіа. URL: [//zaxid.net/yoanna_yaello_molod_maye_problemi_z_chitanniam_oskilki_je_bagato_media_n1287404](http://zaxid.net/yoanna_yaello_molod_maye_problemi_z_chitanniam_oskilki_je_bagato_media_n1287404)

References

1. Antoniuk B. *Yoanna Yagello: «Bezproblemnyi svit perestaie buty tsikavym»* [Joanna Jagello: "The hassle-free world ceases to be interesting"]. URL: <http://litakcent.com/2013/05/20/joanna-jagello-bezproblemnyj-svit-perestaje-butycikavym/>
2. *Vyvchennia romanu Yohanny Yagello «Kava z kardamonom» v 10 klasi* [Study of Johann Jagell's novel "Coffee with Cardamom" in grade 10]. URL: <https://naurok.com.ua/vivchennya-romanu-yoanni-ya-ello-kava-z-kardamonom-v-10-klasi-109684.html>
3. Vьhotskyi L. Pedolohyia podrostka [Pedology of a teenager]. In: *Sobranye sochyneni*. Tom 4. Moscow, 1984, pp. 5–242.
4. Zhurba S. Psykholohiia pidlitka u romanu Yoanny Yagello «Kava z kardamonom» [Psychology of a teenager in a novel by Joanna Jagello "Coffee with Cardamom"]. In: *Literatura svitu: poetyka, mentalnist i dukhovnist*, 2018, no.11, pp. 37–48.
5. Kachak T. Suchasna ukrainska literatura dlia ditei ta yunatstva yak zmist literaturnoi osvity [Contemporary Ukrainian Literature for Children and Adolescents as Content of Literary Education]. In: *Hirska shkola ukrainskykh Karpat*, 2017, no. 17, pp. 161–165.
6. Sodomora Kh. *Yohanna Yagello: Ya zavzhdy na botsi molodi* [Johanna Jagello: I'm always on the youth side]. URL: <http://litakcent.com/2019/10/08/yoanna-yagello-ya-zavzhdi-na-botsi-molodi/>
7. Yagello Y. *Kava z kardamonom* [Coffee with Cardamom]. Lviv, 2018. 240 p.
8. Yagello Y. *Molod maie problemy z chytanniam, oskilky ye bahato media* [Young people have trouble reading because there is a lot of media.]. URL: [//zaxid.net/yoanna_yaello_molod_maye_problemi_z_chitanniam_oskilki_je_baga_to_media_n1287404](http://zaxid.net/yoanna_yaello_molod_maye_problemi_z_chitanniam_oskilki_je_baga_to_media_n1287404)

Tetiana Marchenko. The Problems of Transition Age in the Novel by J. Jagello «Coffee with Cardamom». The article deals with the peculiarities of literature for adolescents and analyzes J. Jagello 's novel «Coffee with Cardamom» in the context of the relationship between parents and children, because this problem is very important in modern society. Shows the influence of the family and environment and the formation of personality and character of the protagonist of the novel – Halina. The attention to interdependence communication and mutual responsibility of parents and children, teen psychology is explored through their actions, behavior, moral tests.

Key words: problem, parents and children, family, depression, psychology.

Марченко Тетяна Михайлівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; ORCID ID: 0000-0001-7293-872; marchenkotatjana966@ukr.net